

BILTEN RG 35

Bilten Radne grupe za Poglavlje 35
Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

NACIONALNI KONVENT

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji predstavlja stalno telo u okviru kojeg se vodi tematski strukturirana debata predstavnika državne administracije, političkih partija, nevladinih organizacija, stručnjaka, privrede, sindikata i profesionalnih organizacija, o pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

RADNA GRUPA 35

Cilj Radne Grupe za pregovaračko poglavlje 35 jeste da pomogne proces normalizacije odnosa i unapredi život građana Srbije i Kosova kroz zastupanje predloga praktičnih politika, konkretnih rešenja za implementaciju Briselskog sporazuma i kroz promociju vrednosti Evropske unije.

Radna grupa je otvorena za sve organizacije civilnog društva, profesionalna i akademска udruženja i pojedince-eksperte koji se bave ovom temom.

SAMO DRUGAČIJE POLITIKE DONOSE DRUGAČIJE REZULTATE

Sofija Todorović, Programska direktorka
sofija@yih.org

Ponedeljak je dan koji se često označava kao idealan da se baš tada nešto započne. Ko god da je ovo rekao sigurno nije mislio na rešavanje pitanja normalizacije odnosa Srbije i Kosova. Čini se kao da ne postoji dovoljno dobar dan, trenutak, mesec ili godina da se situacija stabilizuje kako bi Kosovo i Srbija kreirali bazičnu osnovu za saradnju po bilo ko pitanju, a manjinama omogući život u kome „normalnost“ ne znači strah i neizvesnost.

U prethodnom periodu svedočili smo napuštanju institucija na Kosovu od strane kosovskih Srba, koje je nazivano čak i istorijskim činom. Međutim, kako to obično biva, ne može se u istoriju prečicom. Nakon samo desetak dana predstavnici Srpske liste vratili su se u kosovski parlament u kome su položili zakletvu i preuzezeli svoje mandate u Skupštini Kosova. Hiljade običnih građana, koji su napustili svoje poslove od koji su živeli, time su postali žrtve još jedne nepravde, rekla bih istorijske, ali previše je takvih nepravdi učinjeno tim ljudima te je ono što bi trebalo da bude izuzetak postalo pravilo.

Kriza sa registarskim tablicama traje u kontinuitetu uz par beznačajnih zatišja. Još jedan sastanak između

najviših predstavnika Kosova i Srbije u Briselu završio se razočarenjima, izražavanjem zabrinutosti zbog potencijalne eskalacije, obaveštenjem da NATO i KFOR ostaju na oprezu i molbama za očuvanje mira. Kosovska policija potvrdila je da se 22. novembra kreće sa izricanjem kazni za one koji voze vozila sa srpskim tablicama. Posledice ćemo saznati u danima koji su pred nama. Kvazidemokratski format rešavanja problema i kriza Kosova i Srbije u velikoj meri doprinosi tome da proces (ne)normalizacije nastavlja efikasno da stvara nove nepravde, sukobe i podele.

Međutim, ozbiljan razgovor o Kosovu ne počinje sastancima Vučića i Kurtija u kontrolisanim uslovima, krizom oko registarskih tablica, blokadama puteva, međunarodno podržanom stabilokratijom ili reakcijom Vjose Osmani povodom izjave Borelja o ishodu i toku poslednjeg sastanka u Briselu. Ne. Pre gotovo više od pet godina Inicijativa mladih za ljudska prava objavila je [pregled događaja i masovnih kršenja ljudskih prava](#) čije bi razumevanje i spoznaja kreirali šansu da se u budućnosti debata o Kosovu vodi na nekom odgovornom i humanijem nivou.

Naša prošlost odavno to nije, živimo je svakog dana. Žive je oni koji su odgovorni za nju, žive je oni koji su u toj prošlosti izgubili sve, nekoga ili sebe, žive je oni koji su se bunili kao i oni koji su je podržali, živimo je mi koji smo se tih devedesetih godina rađali nevini za sve što se događalo, a osuđeni smo da se raspravljamo sa političkim sledbenicima ideja i politika devedesetih, ratnim profiterima i zločincima, građanima i vršnjacima koji se tretiraju kao puko sredstvo za opstanak politika koje nas sve zajedno vode na istu destinaciju.

Nešto je veoma pogrešno u činjenici da su predstavnici Srbije bolje sarađivali i lakše komunicirali sa Hašimom Tačijem, bivšim čelnikom OVK, kome u narednih nekoliko meseci počinje suđenje pred Specijalnim sudom (Specijalizovana veća Kosova) sa sedištem u Hagu čiji je mandat da istraži zločine koje su počinili bivši pripadnici OVK nad etničkim manjinama i političkim protivnicima u periodu od januara 1998. do decembra 2000. godine.

Pogrešno je što se predstavnici Kosova preko srpske manjine obračunavaju sa Srbijom, a integraciju srpskog stanovništva koje živi na teritoriji Kosova tretiraju kao asimilaciju. Pogrešno je što Srbija sprovodi administrativne mere („pasivizacije prebivališta Albanaca“) kako bi se smanjio broj Albanaca koji žive na jugu zemlje. Pogrešno je što napadi na pripadnike manjinskih zajednica u Srbiji i na Kosovu prolaze nekažnjeno, a broj ovakvih napada na Kosovu je u porastu. I pogrešno je što međunarodne garancije sporazuma ne znače ništa jer se postignuti sporazumi ne poštuju čime se ohrabruje dalje poništavanje postignutih rezultata. Pogrešno je što u Srbiji više nema političke opcije čiji politički program i aktivnosti nude razgovor o Kosovu van zadatih nacionalističkih okvira.

Sve ove duboko pogrešne situacije i ponašanja ne mogu se razumeti niti menjati ukoliko ne znamo kako smo ovde završili. Predstavnici Srbije moraju da shvate da Kosovo nije samo zavet, a predstavnici Kosova moraju da shvate da Srbija nije samo agresor.

Inicijativa mladih se od samog osnivanja bavi izgradnjom veza između mladih iz Srbije i sa Kosova. Tokom 19 godina svog postojanja svedočimo da potreba za upoznavanjem i razgovorom među mladima ne jenjava. Svaka kriza reflektuje se direktno na slobodu mladih da se međusobno upoznaju, diskutuju i razmenjuju informacije. Svaka od njih odvratila je bar po 50 mladih sa obe strane da posete Kosovo ili Srbiju. Od početka 2022. godine obavili smo značajno više razgovora sa roditeljima učesnika/ca programa sa Kosova kako bismo mladima omogućili da ipak dođu u Srbiju, a roditeljima objasnili da će njihova deca biti bezbedna. Dok premijeri/ke zemalja zapadnog Balkana u Berlinu potpisuju sporazume koji su od velike važnosti za unapređivanje mobilnosti u regionu, iskustvo u radu sa mladima iz Srbije i sa Kosova kazuje da je strah od dolaska na Kosovo ili u Srbiju prisutan, a znamo da nije ni slučajan, a na tome mora da se radi, jer je to važno za budućnost o kojoj stalno slušamo.

Što pre politički lideri shvate da samo promena politike koju vode može dovesti do promene stanja i odnosa Srbije i Kosova, tim pre će se kreirati uslovi za bezbednost, implementaciju sporazuma i dijalog. Samo promena politike može dovesti do suštinske demokratizacije i vladavine prava. Ni Evropska unija, ni Amerika, ni Nemačka ne mogu da reše naše probleme, ono što mogu jeste da nas motivišu, pritiskaju ili podstaknu rešavanje, ali na kraju svih krajeva korake ka izgradnji trajnog i održivog mira moraće da načine Srbija i Kosovo.

SUKOB U DIJALOGU - KAKO NARATIV PREGOVARAČA UTIČE NA TOK PREGOVORA O NORMALIZACIJI ODNOSA IZMEĐU BEOGRADA I PRIŠTINE

Velimir Petrović, Istraživač i projektni koordinator
velimir.petrovic@yucom.org.rs

Proces normalizacije u odnosima između Srbije i Kosova* traje već dugi niz godina, ali je dinamika u pregovorima posebno intezivirana tokom 2022. godine. Razlog tome su brojni spoljnopolički procesi, ali i unutrašnji odnosi koji su diktirali razvoj pregovora i njegove dosadašnje rezultate.

Dijalog Beograda i Prištine uz posredovanje Evropske unije počeo je u marta 2011. godine, tri godine nakon što je Kosovo* proglašilo nezavisnost.¹ Cilj pregovora je normalizacija odnosa zvaničnog Beograda i Prištine i podrazumeva sva pitanja koja su od važnosti za život ljudi koji žive na teritoriji Kosova*. Pregovori su ujedno i jedan od spoljnopoličkih projekata Evropske unije. Kako je Srbija trenutno u pristupnim pregovorima sa EU, pitanje normalizacije odnosa između Srbije i Kosova* razmatra se u okviru poglavlja 35 „Ostala pitanja“ kao posebna stavka kojom će se EU baviti tokom celog procesa pregovaranja.² Pregovarački okvir EU eksplicitno propisuje da napredak u oblasti normalizacije odnosa sa Kosovom* predstavlja i uslov daljeg vođenja pregovora između Srbije i EU.

¹ Ova oznaka ne dovodi u pitanje stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SBUN 1244 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

² Pregovarački okvir Republike Srbije, vidi na: https://www.mpravde.gov.rs/files/pregovaracki_okvir%201.pdf.

Sve ovo govori da je dijalog između Beograda i Prištine, deo šireg političkog procesa koji je obaveza Srbije ukoliko želi da pristupi EU, pre nego ideja poboljšanja života za građane koji na teritoriji Kosova* žive. Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa Beograda i Prištine, poznatiji kao Briselski sporazum, potpisani je 2013. godine, a pregovori u okviru ovih principa traju punih 9 godina. Pregovaračke strane Beograda i Prištine imaju različito viđenje i interpretaciju onoga što se odvija i očekuje u procesu pregovora. Sa jedne strane se čini da su pregovori za Prištinu prilika da se u potpunosti potvrди nezavisnost i zaokruži suverenitet nad čitavom teritorijom, dok je za Beograd to pokušaj da se Kosovo* formalno-pravno zadrži u okviru ustavno-pravnog sistema Srbije.

Međutim iako se pregovori vode dugi niz godina, nijedna strana nije zadovoljna postignutim rezultatima. Usled toga, napetost u međusobnim odnosima često eskalira do krajnjih granica. Ipak, obe strane su tokom dijaloga do sada pokazivale osnovni nivo odgovornosti time što su, uprkos prekidima i trenucima kad se čini da je dijalog „na ivici“, ostajale u procesu koji treba da vodi ka normalizaciji i ulagale napore da pronađu mirna rešenja za probleme koji opterećuju međusobne odnose.

Iako se pregovori vode sa ciljem da se dođe do sporazuma sa suprotnom stranom, narativ pregovarača o međusobnim odnosima daje često potpuno drugačiju sliku. Kada se posmatra sadržina diskursa koji se upotrebljava u vezi sa pregovorima samo u poslednjih godinu dana, postavlja se pitanje da li je do ikakvog kompromisa moguće doći u takvim okolnostima i da li pregovaračke strane uopšte imaju za cilj postizanje dogovora ili večni sukob predstavlja interes političkih elita.

Svako ko analizira govore učesnika u pregovaračkom procesu o problemima koji su predmet dijaloga može postaviti osnovno pitanje, šta čini pozadinu javnog diskursa pregovarača koji vode međusobni dijalog, kao i zbog čega je politički govor i jezik pregovarača opterećen dodatnim sukobom?

Stiče se utisak da način na koji pregovarači formulišu ocene o sagovornicima sa kojima pregovaraju može da ima određenu skrivenu političku svrhu ili može da predstavlja vid nezadovoljstava trenutnim neuspehom vođenja pregovora, koji se ispoljava kroz dodatne političke konfrontacije sa sagovornicima. Međutim, kako se radi o permanentnoj pojavi i stalnom obeležju javnog diskursa između onih koji vode pregovore u ime Beograda i Prištine, kao osnovno objašnjenje ove pojave nameće se zaključak da je takav narativ konstruisan sa određenim ciljem radi prenošenja određene poruke.

Jedno od objašnjenja ovakvog govora može da bude da su jedan od glavnih „primalaca“ kome su takve poruke upućene, pre svega biračka tela kojima se političari obraćaju. Pregovarači koji su ujedno i politički reprezentanti koriste pregovore za pridobijanje glasača, sa ciljem dobijanja budućih izbora. Slanjem apokaliptičnih poruka o postojanju opasnosti od izbegličkih kolona, pogroma i progona, nove Oluje, maltretiranja i ubijanja, nove katastrofe, nekontrolisanog sukoba, agresivnih kriminalnih bandi, stvara se politička predstava za unutrašnje potrebe. Dizanjem nacionalnih sentimenata uz posebnu ugroženost naroda i nacije od spoljne opasnosti i spoljnog neprijatelja ima za cilj zbijanje „unutrašnjih redova“ („Ne treba isključiti mogućnost da agresivna politika Beograda preraste u napad na Kosovo“). Sve dokle god su narod i nacija ugroženi od trenutne opasnosti („do zuba naoružani specijalci sa namerom da se obračunavaju sa golorukim srpskim narodom“), sva druga politička pitanja postaju sporedna i manje bitna („tužno je ako neko smatra da je Evropajd jednako važan kao Kosovo“). Takođe, zaoštravanje odnosa sa suprotnim „nepopularnim“ pregovaračima stvara nesumnjive

benefite kod sopstvenog glasačkog tela i pridobijanja novih glasača, na šta političke elite najčešće mogu računati prilikom proizvodnje ovakvih poruka.

Drugi argument kojim se možda može objasniti ovakva pojava stvaranja oštrog narativa među pregovaračima, čiji je osnovni zadatak da učestvuju u međusobnom dijaluču, jeste da se preko njih šalju i poruke međunarodnoj zajednici i međunarodnim akterima koji su na neki način uključeni u pregovore. Slanjem apokaliptičnih poruka i predviđanjem katastrofalnih scenarija političke elite žele da međunarodnu zajednicu pod čijim pokroviteljstvom se pregovori i vode pridobiju za svog saveznika. Ovo posebno u trenucima globalne krize izazvane ratom u Ukrajini, kada se pitanje statusa Kosova* javlja u debatama i kao jedan od glavnih argumenata. Za protivnike secesije nezavisnost Kosova* predstavlja opasan međunarodni presedan koji služi kao opravadanje i za druge međunarodne sukobe. Dok oni koji podržavaju nezavisnost Kosova* nerešavanje pitanja statusa vide kao izvor za moguće remećenje mira i potencijalne sukobe, ali i neprincipijalnost onih koji ugrožavaju suverenitet drugih država. U situacijama kada su pregovarači nezadovoljni trenutnim ishodom pregovora ili određenim odlukama suprotne strane, pretnja remećenjem mira i eskalacijom sukoba koji neće moći da se kontrolišu ima za motiv zastrašivanje međunarodne zajednice i dodatno odlaganje problema, sve dok se ne pronađe održivo rešenje. Ovakav vid uzbunjivanja je pratilo skoro sve odluke vezane za lična dokumenta i registarske tablice, posle čega bi dolazilo do odlaganja primene uz pritiske međunarodne zajednice, sve do postizanja određenog sporazuma.

Na kraju, postavlja se pitanje da li je moguće napraviti realne pomake u dijaluču između Beograda i Prištine u atmosferi opštег međusobnog neprijateljstva. Dokle god je javnost i Srbije i Kosova* trenirana i oblikovana da misli da između Beograda i Prištine nije moguće postići dogovor, da je svaki sporazum incident, a ne pravilo, i dokle god je jezik koji pregovarači upotrebljavaju opterećen sukobom, teško je očekivati da se i u praksi dođe do rešenja koja su održiva za obe strane. Ukoliko političke elite stvaraju predstavu da je druga strana isključivo vekovni neprijatelj, umesto nužan sagovornik sa kojim je potrebno postići dogovor radi poboljšanja života svih građana, teško je očekivati da dijalog koji traje više od jedne decenije može na kraju da dovede do pravih rezultata, a ne nametnutih rešenja.

RG NKEU za Poglavlje 35: Okrugli sto „Neophodni elementi sveobuhvatnog sporazuma između Beograda i Prištine“

Radna Grupa Nacionalnog konventa o EU za Poglavlje 35 organizovala je 18. novembra okrugli sto „Neophodni elementi sveobuhvatnog sporazuma između Beograda i Prištine“ u Media centru u Beogradu.

Moderatori, članovi Radne grupe, Stefan Surlić iz Centra za interdisciplinarnе studije Balkana Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu i Nikola Burazer iz Centra savremene politike pokrenuli su diskusiju na temu glavnih elemenata finalnog sporazuma Beograda i Prištine. Prof. dr Miloš Hrnjaz sa Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu je kao uvodničar istakao kakve bi pravne prirode mogao biti sveobuhvatni sporazum i koja bi bila njegova sadržina.

Neki od glavnih zaključaka okruglog stola jesu da moraju postojati međunarodne garancije za poštovanje ljudskih prava, ali i jasni mehanizmi koji će pratiti primenu i zaštitu ovih prava. Pregovaranje u vezi sa sporazumom treba da bude u skladu sa načelom dobre vere, a strane u sporu moraju biti spremne da dođu do sporazuma, odnosno da budu kompromisne. Pitanje nestalih lica treba biti deo sporazuma, kao i pitanja slobode kretanja ljudi i kapitala i statusa imovine SPC. Učesnici su se složili da bi bilo poželjno da sporazumi koji su potpisani, a do sada nisu sprovedeni, budu deo finalnog sporazuma.

Okrugli sto je organizovan u okviru projekta „Podrška praćenju dijaloga Beograda i Prištine“ koji realizuje InTER uz podršku Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu i Balkanskog fonda za demokratiju.

Zabrinavajući trendovi u srpskoj zajednici na Kosovu

NVO Aktiv je 30. novembra, 2022. godine, na konferenciji u Beogradu predstavio rezultate istraživanja „Analiza trendova 2022: stavovi srpske zajednice na Kosovu“, koje donosi glavne društvene, ekonomski i politički trendove u društvu u kome žive Srbi na Kosovu.

Učesnici konferencije su ocenili da rezultati istraživanja stavova Srba sa Kosova treba da posluže pokretanju inicijativa koje vode ka većem poštovanju kojima se štite prava nevećinskih zajednica i podizanju kvaliteta života Srba na Kosovu.

Iznoseći ukupnu ocenu rezultata „Analize trendova“, izvršni direktor NVO Aktiv Miodrag Miličević izjavio je da je prikazan realan odnos Srba sa Kosova prema aktuelnim dešavanjima i budućim očekivanjima. „Izveštaj je pesimističan, ali to je surova realnost koja je dominantna u poslednjih 20 godina. Ovim izveštajem i ovim nastupima želimo da podstaknemo političare da sagledaju realniju sliku i nađu mehanizme kako bi se rešili ovi problemi“, istakao je Miličević.

Predstavljajući izveštaj, šefica Kancelarije NVO Aktiv u Beogradu Milica Orlović ukazala je da je jedan od ključnih nalaza pogoršanje bezbednosne situacije, s tim da je politička nestabilnost označena kao najveći bezbednosni rizik. „Ono što jeste suština ovih rezultata je da je prisutna bojazan kakve će biti posledice još uvek nerazrešenih pitanja, kao što je npr. formiranje Zajednice srpskih opština, a prisutna je i apatija kod građana po pitanju mogućnosti postizanja finalnog sporazuma, koji bi obezbedio institucionalnu zaštitu, što će nastaviti da utiče na negativan trend migracije, tj. odlaska pripadnika srpske zajednice sa Kosova“, istakla je Orlović.

Panelisti su ukazali da je u procesu dijaloga potrebno rešiti probleme koji tište srpske građane i time zaustaviti njihov odlazak sa Kosova.

Vest u celini je dostupna [OVDE](#).

BILTEN RG 35

Bilten Radne grupe za Poglavlje 35
Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

U Biltenu Radne grupe NKEU za Poglavlje 35 se iznose stavovi o pregovorima između Beograda i Prištine, prednostima i posledicama ponuđenih rešenja na stanje demokratije i društva u Srbiji, položaj i zaštitu etničkih zajednica na Kosovu, regionalnu stabilnost i pomirenje, Evropske integracije Srbije i druge važne teme od interesa za razvoj našeg društva. U biltenu se objavljaju tekstovi i stavovi članica Radne grupe, ali se daje mogućnost i drugim društvenim i političkim akterima da iznesu svoje stavove po pitanjima od značaja za Poglavlje 35. Bilten se objavljuje jednom mesečno, distribuira se putem elektronske pošte, i može da se preuzme sa internet stranice Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, kao i sa stranice Instituta za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER) koji koordinira radom Radne grupe za Poglavlje 35 i uređuje sadržaj biltena.

BILTEN RADNE GRUPE NACIONALNOG KONVENTA O EVROPSKOJ UNIJI ZA POGLAVLJE 35

Broj 50 (decembar 2022.)

poglavlje35@regionalnirazvoj.org

www.eukonvent.org

www.regionalnirazvoj.org

Mišljenja i stavovi izraženi u ovoj publikaciji ne odražavaju neophodno zvanične stavove Ambasade Kraljevine Norveške, Balkanskog fonda za demokratiju Nemačkog Maršalovog fonda SAD, kao ni Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, niti InTER-a.